

Дівоче серце (скорочено)

Пантелеймон Куліш

Пантелеймон Куліш

Дівоче серце

(Ідилія)

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

I

Одного ранку у двір вдови Загірньої прийшли десятники з соцькими і з писарем. Єдиного сина вдови брали у москалі. Сам Ігнат був ще молодий козак – тільки чорний вус почав пробиватись. Недоліток зовсім іще був Ігнат-удовиченко, тільки що батьківський зріст і хода, і якась повага в очах. В неділю ходив з матір'ю до церкви: вона в старосвітському кунтуші, а він у батьківській киреї – високий та рівенький собі, мов ясенюк. Його батько був чоловік хороший і богобоязливий.

Усі знали, що у вдови Катрі Загірньої був старший син, який загинув, чумакуючи, в дорозі. Тому черга йти у некрути випала Ігнату, якому було 18 років. Якби вдова знала, що таке буде, то кинулась би, може, в управу, занесла б полотна і горілки...

Тим часом старшина у святу неділю пішла по хлопця. Ігнат саме збирався до церкви. Ще великий дзвін не бовкнув, а Ігната взяли під руки і повели, а мати голосила, наче по мертвому. У хлопця викотились дві сльози, але він не заплакав.

Сусідня дівчина Оленка саме несла воду з колодязя, коли побачили, що ведуть Ігната. А вона ж його любила. Ніхто про це не знав, а тепер дівчина на весь куток заголосила і до вдови Загірньої на шию кинулась. Ігнат затрусивсь увесь і захлипав: не міг себе перемогти.

Повели Ігнати далі, а мати і Оленка обнялися і голосять. І тут саме паламар почав дзвонити до церкви. Всі люди побачили, кого Оленка покохала. Батьки дівчини сварилися, тільки вдова Загірня розуміла її.

Привели вродливого вдовиченка перед пана. Бідна вдова прибігла і впала пану в ноги, просячи забрати два волики й корову, а сина повернути. Але пан не слухав, сів у візок і поїхав. Тільки пилом занесло вдову бідолашну. Протерла очі, аж і сина вже немає – вже обидві підводи коло царини.

II

Ввечері уся молодь зібралася, тільки не було між нею Ігната і Оленки. Далеко тепер десь Ігнат сидить, а Оленка вдома наплакалася і заснула. А вночі дівчина прибігла до вдови Загірньої. Не спала бідолашна мати, почула, як Оленка у віконце стукнула, обізвалась, упустила її в хату.

Оленка просила у вдови благословення іти за Ігнатом на край світу, бо обом буде легше, як зможуть побачитись хоч на часиночку. Довго вони вдвох говорили, довго впиняла вдова Загірня Оленку, лякала її світом широким, людьми чужими, пригодами несподіваними. Не злякалась нічого молода Оленка, готова була йти у найми. У дівчини був ще з весняної доби такий папір, що їй було вільно по людях служити. Бо її ображала старша сестра, і Оленка випросила батька дати їй такий дозвіл іти служити. Поки Ігнат був, вона терпіла вдома знущання сестри, а коли хлопця забрали, вирішила йти за ним.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

III

Доля судила Олені опинитись на чужій стороні хутко; мов уві сні вона у великий, пишний город перелетіла, де, мовляв, тільки церкви, та палати, та пани пузаті, і ні однісінької хати. Дівчину прийняли служити добрі люди, що в тому місті неволею проживали і на Вкраїну на короткий час, мов у вирій, завітали. У Оленки були молоді пани: пан Іван, пані Ганна і дві їхні маленьких дочки. Пани були з простої хати, всякими мовами вміли розмовляти, але не пишались, і одержу нашу просту носили, і звичаї наші рідні шанували. Коли пани довідалися, що Оленка заради кохання пішла по людях служити, взяли до себе.

У тому місті і Ігнат Загірний стояв із своїм полком; і Оленчині пани до себе в хату його закликали. Кохана пара, мов у батька, в матері, в їх гостювала. Понятливий був Ігнат зроду, хисткий, проворний, то його ще в москалях і не бито; та й шанував себе козак, то вже все переймав, згнітивши серце, чого там його учено, і старший похваляв його на муштрі. Старший над Ігнатом був молодесенький офіцерик на прізвище Кавун. Він був з України і часто заходив до пана Івана. Кавун і пан радились, якби допомогти закоханим. Вирішили так: узяти панам Оленку з собою до дітей за няньку, а тим часом Кавун зробить так, щоб Ігната вибрали у гвардію. От Оленка і не ходитиме більш із села в село; буде вона проживати між хорошими людьми-земляками, дарма що на далекій чужині. Ще такі добрі люде були той пан Іван і пані Ганна, що й до батька-матері Оленчиних поїхали і їх заспокоїли, і Оленку до батька-матері привезли, і благословення їй випросили. Удова Загірня дуже раділа, що усе так вирішилось.

IV

Живе наша Оленка в далекому городі – надією дише: хутко-хутко побачиться з своїм Ігнатом. А Ігната нема: не так воно легко робиться, як доброму чоловікові думається. Не переводять Ігната в гвардію.

Минуло з пів року. Що ж із дівочим серцем сталося? Певне, засохло, зав'яло... Не нянькою була Оленка в панії Ганни, а рідною сестрою. Зараз почала її пані Ганна письма учити, і сама здивувалась, що то за понятлива людина та Оленка! Припала дівчина до книжок, прибавилась іще дружня розмова з земляками. Зберуться в пана Івана гості – се ж рідні селяне, тільки мов якесь інше сонце їх осіяло! Іноді і вві сні

прокинеться Оленка та все думає про те, що вдень бачила й чула. Їй здавалось у селі, що книжки з неба падають – так їй і мати казала, а тут побачила й самих людей тих, що книжки своїм розумом компонують. Іноді, було, як прочитає "Катерину" або "Тополю", то й не йме віри, щоб се компонував той ласкавий дядько, що в чорній кучі і волохатій ходить та все її серденьком зве. Менше всіх він здавався письменним, та більше од усіх мав у голові розуму.

V

Швидко Оленка перестала сумувати за Ігнатом. Він видавався тепер Оленці темним, убогим, задавленим братом, та й годі. Жаль їй Ігната, та дивно з ним побачитись, немов він з того світу прийде.

Пів року минуло, як вона розлучилась із своїм коханим. Пішли за водою її сільські думки, надії, молоді жадання. І найріднішим тепер став для Оленки Павло Піддубень – молодий, гарний козак, брат пані Ганни. Оленку чарувала не його врода, а братні речі, які він говорив.

Прийде щовечора Павло Піддубень до пана Івана, а їй страшно подумати, щоб його день або два не бачити. Але якось занедужав Павло. Оленка з личенька спала. Пильно дивиться пані Ганна: знає вона, чого Оленці треба. Коли Павло трохи одужав, Ганна з дітьми і Оленкою пішли провідати його, бо Павло сам написав, щоб Оленка прийшла. Дівчина зраділа і заплакала. Мов сестра сестрі, пані Ганна обтерла сльози з карих очей дівочих, пригорнула до серця, поцілувала, чогось зітхнула і нічого не сказала. Пішли до Павла Піддубня.

Гарно було в Павла Піддубня у хаті: шиті рушники – гостинці з України, між ними бандура тридцятиструнна вилискує (це його діда-запорожця бандура), гарним малюванням стіни обвішані, і всюди наша рідна Вкраїна вималювана. Книжки лежать, папери купами: Павло Піддубень дуже тямущий чоловік. Простора в його хата, чиста. А коли Оленка побачила Павла, і він сказав: "Серденько Оленко! Так ти мене любиш?", вона мовчки його поцілувала. "Моя вона!" – сказав Павло.

Таке дівоче серце, таке його кохання. Цвіте, сіяє, пахощами райськими вабить, і звідкіля йому світ світить, туди воно і повертається. Жаль було і пані Ганні бідолашного Ігната, та знала вона, що людської натури не переможеш.

Не помилилась же Оленка, покохавши Павла Піддубня. Він наче ждав її з України: нікого ще не любив, любив тільки свої книжки та малювання, та голосну бандуру. Раніше Оленка не признавалася йому, що з нею діється; все він думав, що душа її живе з Ігнатом. Поті з собою козак боровся, поки аж занедужав. Тоді сестра довідалась, яке лихо сталося, почала за Оленкою пильно дивитись, довідалась, збагнула жіночим серцем івилічила брата розмовою і розвагою.

Закохані вирішили облетіти увесь світ, а потім вернутися на Вкраїну і жити на дідовому хуторі.

VI

А бідолашному Ігнату сказали, що його Оленка вмерла. Засумував хлопець, у лазареті з місяць пролежав. Москалем він самотнім вік звікував, мов той дуб

суховерхий.

*Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу*